

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง "อุทยานการศึกษาในวัดตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พระภิกษุ และประชาชน" นี้ มีรายละเอียดสำคัญที่ควรจะพิจารณาศึกษาอยู่ 3 หัวข้อ ดังนี้

1. ความสำคัญของวัดในพระพุทธศาสนา
2. อุทยานการศึกษา
3. รูปแบบการจัดอุทยานการศึกษา

ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ชนชาวไทยยอมรับนับถือด้วยความเลื่อมใสศรัทธา และด้วยความเคารพมาแต่โบราณกาล และสืบต่อกันมาโดยลำดับจนกระทั่งกาลปัจจุบัน (เนตรนภิส นาควัชระ, ปิยนาด บุนนาค, และจุลทัศน์ พยามารานนท์, 2525) พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในสังคมไทยเพราะคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อิทธิพลของพระพุทธศาสนาจึงมีต่อการปกครอง กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเป็นอยู่ของคนไทยอย่างมาก จะเห็นว่าคำสอนของพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ความเชื่อ ค่านิยม และการตัดสินใจ เช่น การเอื้อเฟื้อ ความเมตตา ความซื่อสัตย์ เหตุแห่งทุกข์และการละซึ่งกิเลสทั้งหลายเหล่านี้ ทำให้คนไทยมีบุคลิกภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และเป็นสิ่งที่มีส่วนกำหนดโครงสร้างของวัฒนธรรมไทยอย่างมาก

พระพุทธศาสนา คือ คำสอนของพระพุทธเจ้า ให้นำมนุษย์ได้ยึดปฏิบัติเป็นแนวทางเพื่อการพ้นทุกข์ ทั้งนี้เพราะพระองค์เป็นสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงตรัสรู้ความจริงในเรื่องต่างๆ

จนได้รับการยกย่องว่าทรงรู้แจ้งโลก ได้ทรงแสดง เรื่องที่ควรประพฤติและควรละเว้นไว้
อย่างชัดเจน เป็นหลักในการดำรงชีวิต เพื่อสร้างความสุขความเจริญในด้านต่างๆ ทุกชั้น
ตอนของชีวิต (พระโสภณคณาภรณ์, 2526)

พระพุทธศาสนามีพระธรรมคำสั่งสอน เพื่ออบรมศีลธรรมจรรยาและกฎเกณฑ์การ
ปฏิบัติเพื่อบรรลุผลอันดีงามตามบรรทัดฐานสังคม คือ พระไตรปิฎก มีผู้สืบต่อรับเอาหลักธรรม
คำสั่งสอนนั้นมาปฏิบัติต่อๆ มา ผู้ประพฤติตามกันมานั้นเรียกว่า พระภิกษุ พระสงฆ์หรือนักบวช
ซึ่ง เป็นผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนาด้วย พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ดำรงอยู่
บนพื้นฐานแห่งเหตุผลและผล อันเป็นสังฆธรรมที่เป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติโดยแท้ เป็น
ศาสนาที่เชื่อถือได้ด้วยเหตุผลแห่งตน ความเชื่อในทางพุทธศาสนาส่วนใหญ่จึงเป็นไปในลักษณะ
การพิจารณาเหตุและผลด้วยสติปัญญาของปัจเจกชนโดยแท้

ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาเกี่ยวกับพุทธศาสนานั้น จะต้องเข้าใจอย่างถูกต้องจึงจะ
สามารถนำเอาหลักศาสนามาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ดังคำกล่าวของ นายปรีดา
พัฒนภาบุตร ขณราชรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยในการเปิดประชุมสัมมนา เรื่อง
การเรียนการสอนศาสนาในระดับอุดมศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2527 อ้างถึงใน
ไพบูลย์ สืบสาย, 2531) ตอนหนึ่งความว่า "ความสำคัญของศาสนาในด้านวิชาการนั้นก็คือ
ศาสนาเป็น เรื่องที่ควรจะได้ศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจกันอย่างถูกต้องและทั่วกันทั้งนี้
เพราะศาสนาเป็น เรื่องที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้งหากไม่มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องแล้ว
การนับถือและปฏิบัติศาสนกิจก็ย่อมไม่ถูกต้องตามไปด้วย เพราะว่าทำไปด้วยความหลงผิด
หรือ เข้าใจผิดผลจึงออกมาในทางผิดอย่างเดียว"

นอกจากนี้ความสำคัญของศาสนาในการดำเนินชีวิตนั้น เกี่ยวข้องกับชีวิตของ
ทุกคนอย่างใกล้ชิด เนื่องจากศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคนซึ่งเป็นตัวการสำคัญ
ในการชี้แนะหรือกำหนดวิถีการกระทำหรือพฤติกรรมของคนเรานั้นคนที่มีศาสนาก็คือคนที่มี
คุณธรรม และคนที่มีคุณธรรมก็คือคนที่มีจิตใจประกอบด้วยคุณธรรมนั่นเองพฤติกรรมของ
ผู้ที่มีคุณธรรมก็ย่อมดำเนินไปตามครรลองของคุณธรรมซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า ย่อมจะก่อให้เกิด
เกิดแต่ผลดีมีประโยชน์ต่อสังคม

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือที่เราพูดถึงกันอยู่ทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในระดับไหน หากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว ก็พบว่าล้วนมีรากฐานมาจากการ ขาดศีลธรรมหรือคุณธรรมของคนทั้งนั้น ปัญหาสังคมจึง เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนาขั้นมูลฐานของประชาชน ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อประชาชนที่มีจำนวนมากพอสมควร และได้ก่อให้เกิดสภาวะอันไม่พึงปรารถนาขึ้นมา จนกระทั่งประชาชนทั่วไปมีความเห็นร่วมกันที่จะต้องกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อแก้ไขสภาวะดังกล่าว (ไพบูลย์ สืบสาย, 2531)

สิ่งที่น่าเป็นห่วงอยู่ในเวลานี้ คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจของประชาชนเพราะเวลานี้สภาพจิตใจของประชาชนตกต่ำเสื่อมโทรมลงมาก เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุที่เติบโตอย่างรวดเร็วเกินไป ทำให้การพัฒนาทางด้านวัตถุกับการพัฒนาทางด้านจิตใจไม่สมดุลย์กัน จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่ตามมาอย่างมากมาย

การที่จะช่วยแก้ปัญหาของประชาชนได้ เห็นจะมีแต่พระภิกษุที่รู้แจ้งเห็นจริงในสังขารเท่านั้น ที่จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องกิเลสตัณหาทั้งหลายให้เบาบางลงได้โดยให้คำแนะนำแก่เขา โดยการนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ ส่วนการพัฒนาวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา นับเป็นกุศโลบายที่จะช่วยแก้ปัญหาทางด้านจิตใจเป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนได้อีกทางหนึ่ง

จะเห็นว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอันมาก เพราะว่ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ เกิดจากบุคคลในสังคมขาดคุณธรรม แต่เราสามารถปลูกฝังคุณธรรมได้โดยใช้อุทยานการศึกษาในวัดพุทธศาสนา (ทองคำ พันนัทธิ, 2537) ซึ่งเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้แก่คนทั่วไปโดยไม่จำกัดเพศและวัย ลัทธิ ศาสนาความเชื่อของคน โดยใช้อุปกรณ์หรือสื่อทำให้เกิดความรู้ หรือเป็นการมาเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจให้เกิดความสบายใจ

ดังนั้นจึงควรจัดหาแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญและจำเป็นในการช่วยดูแลปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมรวมทั้งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ความสำคัญของวัด

จากการศึกษาของเนตรนภิส นาควัชระและคณะ (2525) ความว่า วัดเป็นสถาบันทางพุทธศาสนาที่อยู่ควบคู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลานาน จนเปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางของสังคม แม้ว่าบางครั้งต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ครั้งสำคัญ คือ การเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าใน พ.ศ.2310 ซึ่งทำให้บ้านเมืองและพุทธศาสนาเสื่อมโทรมระส่ำระสายลงก็ตาม เมื่อมีการตั้งบ้านเมืองใหม่ และจัดระเบียบของสังคมให้มั่นคงขึ้นในสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์แล้ว ก็ได้มีการฟื้นฟูทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป ทั้งนี้เพราะความสำคัญของวัดซึ่งมีมาแต่สมัยโบราณดังนี้

ประการแรก วัดเป็นสถานสืบอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรเพราะเป็นที่รวมของพระภิกษุสงฆ์ เป็นที่เก็บพระคัมภีร์และพระพุทธรูปซึ่งเป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนาจึงเท่ากับว่าวัดเป็นที่เก็บรักษาสิ่งสำคัญทางพุทธศาสนาให้คงอยู่ รวมทั้งเป็นแหล่งเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้สังคมไทยอีกด้วย

ประการที่สอง วัดเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของบ้านเมืองแสดงให้เห็นว่าบ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง จึงมีกำลังพอที่จะสร้างวัดได้ ดังจะเห็นได้จากความปราณีตงดงามแห่งศิลปกรรมต่างๆ ภายในวัด

ประการที่สาม วัดเป็นสถาบันสำคัญทางการศึกษา เป็นแหล่งอบรมความรู้และจริยธรรมให้แก่กุลบุตรโดยไม่จำกัดชาติกำเนิด บุตรหลานของทุกคนชั้นมีโอกาสดำเนินการศึกษาที่วัดเช่นเดียวกัน โดยมีพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิและเมตตาธรรมเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทั้งด้านหลักธรรมและวิชาทางโลกให้ พร้อมกับอบรมจรรยา มารยาทและบ่มนิสัยใจคอให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมด้วย

อำนาจ บัวศิริ (2527) ได้กล่าวถึงสถานภาพของวัดในสังคมไทยไว้ว่า นับแต่อดีตมาพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก ทรงเป็นผู้นำประชาชนในการสร้างและทำนุบำรุงวัดวาอารามทั่วประเทศทำให้พระภิกษุสงฆ์ได้มีโอกาสเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเต็มที่ วัดนับเป็นสถาบันหลักของสังคม วัดเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์เป็นที่บำเพ็ญบุญของพุทธศาสนิกชน เป็นที่บรรพชาอุปสมบทของกุลบุตร เป็นที่ที่ประชาชนจะได้รับความสงบร่มเย็นทั้งทางกายและใจ เป็นศูนย์กลางของสังคมพุทธศาสนิกชนในแต่ละท้องถิ่นโดยปกติเมื่อประชาชนไปตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นหมู่บ้านเมืองที่ใด ก็เกิดความต้องการที่จะมีวัดของตนจึงได้ร่วมกันสร้างวัด ตั้งวัดหรือบูรณะปฏิสังขรณ์วัดที่มีอยู่ในท้องถิ่น นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาพำนักอาศัยประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นประเพณีนิยม และช่วยกันทำนุบำรุงวัดให้มั่นคงและเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นเป็นลำดับ สังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางก็จะมีความผาสุกสงบสุข ประชาชนมีความสมัครสมานสามัคคีปฏิบัติดีปฏิบัติชอบโดยทั่วกัน ประเทศชาติก็จะเจริญมั่นคงปลอดภัย

สภาพโดยทั่วไปภายในวัด อาคารสิ่งก่อสร้างและบริเวณวัดจะถูกจัดเป็นส่วนๆ ตามประโยชน์ใช้สอยของวัดและของประชาชนในท้องถิ่น ในวัดมีการแบ่งเขตต่างๆ เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส ที่ทำบุญบำเพ็ญการกุศลของประชาชน และเขตที่จัดประโยชน์ในบริเวณพุทธาวาส จะมีอาคารเสนาสนะและปูชนียสถานต่างๆ เช่น อุโบสถ วิหารพระพุทธรูป เจดีย์ อาคารประดิษฐานพระพุทธรูป รูปพระภิกษุที่เคารพบูชาของประชาชน ซึ่งอาจจะมีกำแพงแก้วหรือคูน้ำเป็นส่วนหนึ่ง หรือบางวัดก็จัดไว้เป็นหมู่ส่วนหนึ่ง บริเวณสังฆาวาส คือ บริเวณที่พระสงฆ์พำนัก ได้แก่ หมู่กุฏิน้อยใหญ่ อาจมีหอสวดมนต์ หอไตร หอระฆัง โรงฉัน ภัตตาคารหรือหอดฉันรวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน บริเวณที่บำเพ็ญการกุศลของประชาชนแห่งวัดนั้น อาจจะมีอาคารเสนาสนะตลอดจนสิ่งก่อสร้าง เช่น ศาลาการเปรียญ สนามหรือลานวัด สำหรับเป็นที่ประกอบกิจกรรมของสังคมตามเทศกาล อาจมีหอสมุดหรือห้องสมุดของประชาชน ถ้ามีฉาปนสถานมักจะแยกไปอยู่เป็นสัดส่วนประกอบด้วยศาลาบำเพ็ญกุศล เมรุเผาศพ บางวัดก็อยู่ร่วมกัน หากมีโรงเรียนหรือสุขศาลาจะแยกเป็นสัดส่วน ส่วนบริเวณจัดประโยชน์อาจเป็น

ที่พักอาศัยหรืออาคารทำการค้าให้เอกชนเช่า ซึ่งปกติแล้วจะมีสำหรับวัดที่อยู่ในเมืองหรือชุมชนใหญ่ๆ เท่านั้น โดยจะจัดเป็นสัดส่วนจากบริเวณทั้งหลายดังกล่าวแล้ว ในวัดทุกวัดจะมีต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับให้ร่มรื่นเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าไปหาความสงบร่มเย็นทั้งทางกายทางใจได้ นอกจากสิ่งที่กล่าวมาแล้ว โดยทั่วไปในเขตชนบทบริเวณวัดส่วนใหญ่ จะมีสิ่งที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และเป็นสถานที่สาธารณสงเคราะห์ของวัด เช่น บ่อน้ำ สระน้ำ ถังน้ำประปา ศาลาที่พัก เป็นต้น

จากความสำคัญของวัด ศาสนสถานในพระพุทธศาสนา ที่มีบทบาทสำคัญมาแต่ครั้งอดีต ทวีป อภิสิทธิ์ (2533) ได้วิเคราะห์บทบาทของวัดไว้ดังนี้ คือ

1. บทบาทด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนในสังคม บทบาทนี้แต่เดิมวัดทำหน้าที่นี้เพียงสถาบันเดียวมาเกือบจะตลอด แต่ปัจจุบันเมื่อมีโรงเรียนเข้ามารับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาแทนวัด โดยทำหน้าที่อบรมสั่งสอนประชาชนโดยตรง บทบาทการให้ความรู้ของวัดก็เหลืออยู่เพียงด้านเดียว คือ ด้านการอบรมศีลธรรมให้แก่ประชาชนเท่านั้น ความสำคัญของวัดและพระจึงเริ่มลดลง

2. บทบาททางด้านการให้บริการแก่สังคม การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในปัจจุบันก็เช่นกัน เนื่องจากความเจริญและความเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้เศรษฐกิจบีบรัดตัวมาถึงยุคของการประหยัด แต่วัดหรือพระส่วนใหญ่ยังปรับตัวตามไม่ทัน ยังคงยึดมั่น ถิ่นมั่นอยู่ในธรรมนิยมเดิมๆจะมีอยู่บ้างก็เพียงบางวัดเท่านั้นที่เริ่มต้นเป็นผู้นำ โดยปรับปรุงการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาให้ประหยัดเข้ากับยุคสมัยและทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ก็ยังมีวัดและพระอีกเป็นจำนวนมากที่ยังรักษารูปแบบพิธีกรรมเดิมที่เคยทำกันมา ทำให้ประชาชนที่หัวก้าวหน้าเพราะได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษามาเริ่มมองเห็นจุดอ่อนและเกิดความเสื่อมศรัทธาวัดและพระลง ในแง่ที่ว่าวัดเป็นสถาบันของสังคมแต่ไม่ยอมปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอะไรในทาง เป็นผู้นำในสังคมให้ทันเหตุการณ์

3. บทบาทเป็นศูนย์รวมของประชาชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากปัจจุบันนี้การคมนาคมสะดวกขึ้น ประชาชนสามารถจะเดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวกเกือบทุกหนทุกแห่ง และเพราะความสะดวกจากการคมนาคมติดต่อกันนี้เองที่เป็นเสมือนดาบสองคมคือ แทนที่

คนในชุมชนจะมาวัดที่อยู่ใกล้ๆ และไปมาสะดวก เหมาะเป็นที่จัดกิจกรรมต่างๆ กลับกลายเป็นว่าจะต้องหาทางไปทำบุญหรือไปทำกิจกรรมที่วัดห่างไกลออกไปเป็นการหาโอกาสไปเที่ยวกันด้วยในตัวก็มี ดังนั้นวัดในชุมชนแทนที่จะได้รับการทำนุบำรุงจากคนในชุมชนนั้นก็กลับกลายเป็นว่าคนจากชุมชนอื่นมาทำนุบำรุงแทน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านใกล้เคียงกับวัดเริ่มห่างเหินกันไปเพราะคนในชุมชนไม่ให้ความสนใจวัดในชุมชนเท่าที่ควร และวัดก็ถือว่าอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งคนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้วัด วัดเก่าแก่ที่ตั้งมาแต่เดิมแล้วก็คงจะเรียกศรัทธาจากประชาชนให้กลับคืนมาในประเด็นนี้ได้ยากเช่นกัน

4. บทบาทที่วัดเคยเป็นที่ให้ความสุขความสงบทางกายและทางใจ ปัจจุบันนี้วัดในเมืองหลายวัดก็ได้มีลักษณะดังกล่าว บางวัดภายในบริเวณเต็มไปด้วยสิ่งปลูกสร้าง มีผู้คนพลุกพล่านตลอดเวลา ต้นไม้ใหญ่ถูกตัดโค่นลงเพื่อปลูกอาคาร วัดแต่ก่อนที่เคยสงบร่มเย็นก็กลายเป็นวัดที่ร้อนอบอ้าวไปในที่สุด บางวัดปลูกสร้างอาคารรุกเข้าไปจนกระทั่งในป่าช้าสัตว์ต่างๆ ที่เคยอาศัยร่มไม้ชายคาของวัดมาแต่เดิม ในปัจจุบันก็เกือบไม่มีเหลือให้เห็นเพราะว่าวัดไม่สามารถจะให้ความคุ้มครองให้ความปลอดภัยแก่สัตว์เหล่านั้นได้อีกต่อไปเมื่อเป็นเช่นนี้บทบาทของวัดในข้อที่ว่าให้ความสุขความสงบ ร่มเย็นน่าศรัทธาชวนเข้าไปหา นั้นจึงเกิดขึ้นยากสำหรับวัดบางวัดในปัจจุบัน และถ้ายังเป็นศิษย์ตถาคตประเภทที่ไม่สำรวจอิริยาบทให้เหมาะสมกับผู้ครองสมณเพศด้วยแล้ว ความคิดที่ว่า จะเข้าวัดเพื่อหาความสุขความสงบทางใจก็ยิ่งเป็นไปได้น้อยมาก ความศรัทธาต่อวัดและพระจากบทบาทอื่นๆ ที่มีน้อยอยู่แล้วนั้นเมื่อมาประสบกับบทบาทของวัดและพระที่เปลี่ยนไปจากเดิมในข้อนี้เข้าอีก ความสัมพันธ์ และความศรัทธาระหว่างวัดและพระกับคนในชุมชนก็ยิ่งจะห่างเหินกันไปมากยิ่งขึ้น

5. บทบาทเป็นศูนย์กลางด้านศิลปวัฒนธรรมของคนในชุมชน ปัจจุบันนี้บทบาทของวัดในด้านนี้ก็เปลี่ยนแปลงไปมาก คนในสังคมและชุมชนยุคปัจจุบันมองเห็นว่าวัดไม่น่าจะเป็นสถานที่ปลอดภัย ถ้าชาวบ้านจะมอบศิลปวัตถุหรือวัตถุที่มีค่าให้วัดเก็บรักษา เพราะมักปรากฏอยู่เสมอว่าแม้แต่พระพุทธรูปและศิลปวัตถุของมีค่าของวัดยังถูกโจรกรรมอยู่เสมอ ดังนั้นความคิดที่จะมอบให้วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง เก็บรักษาสาธารณสมบัติ หรือโบราณวัตถุที่มีค่า ดังเช่นในวัดสมัยก่อนเกือบจะไม่มีอีกแล้วเพราะประชาชนมีแหล่งเก็บรักษาที่ปลอดภัยกว่าเข้ามารับหน้าที่แทน คนรักวัดรักศิลปวัฒนธรรม และชอบเข้าไปศึกษาสิ่งเหล่านี้จากวัดนั้น

ปัจจุบันลดจำนวนลงมาก เพราะเข้าวัดไปแล้วไม่มีศิลปวัตถุอะไรให้ศึกษาได้มากนัก โบราณวัตถุที่มีอยู่แต่เดิมก็ชำรุดทรุดโทรมไปมาก เพราะขาดการบูรณะซ่อมแซมกลายเป็นสิ่งปรักหักพัง ลบเลือนไปตามกาลเวลา สิ่งต่างๆ ดังกล่าวนี้อาจไม่สามารถจะใช้เป็นเครื่องจูงใจให้คนรุ่นหลังๆ ศรัทธาวัดและพระได้อีกต่อไป ในด้านการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ตามฤดูกาล แม้พิธีการที่เป็นวันสำคัญทางศาสนาที่ควรจะต้องจัดกันภายในวัดก็เปลี่ยนกันไปจัดตามสถานที่อื่นๆ การเล่นต่างๆ สมัยก่อนเราจะหาดูได้เฉพาะในงานวัด แต่ปัจจุบันการเล่นเหล่านี้จะแสดงที่ไหนก็ได้ และส่วนใหญ่ก็มักจะแสดงกันนอกวัดเกือบทั้งสิ้นเพราะฉะนั้นประชาชนเกือบจะไม่มีใครจำเป็นต้องเข้าวัดเพื่อการศึกษาในเรื่องเหล่านี้ ความสัมพันธ์และความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัดซึ่งเป็นสถาบันทางศาสนาก็เสื่อมคลายลงไปมากในสายตาของคนปัจจุบัน

ด้วยเหตุที่ว่าวัดนอกจากจะมีส่วนสำคัญในอันที่จะช่วยเหลือสังคมในด้านการศึกษารอบรมสั่งสอนในด้านธรรมศึกษาแล้ว และยังสามารถจะให้ความรู้ในด้านวิชาชีพต่างๆ เหมือนสมัยโบราณที่เคยทำมาด้วยจะเห็นได้ว่า "วัด" เป็นศาสนสถานที่เหมาะสมสำหรับการจัดอุทยานการศึกษา เพราะสามารถพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ที่มีสภาพความพร้อมโดยรากฐานเดิมอยู่ด้วยวิธีการระดมสรรพกำลังความคิดของคนในชุมชนให้ช่วยกันพัฒนาการศึกษาขึ้นและที่สำคัญคือเป็นการนำบทบาทที่เคยมีในศาสนสถานให้หวนกลับมาเอื้อต่อการศึกษาของประชาชนในชุมชน ด้วยเหตุนี้อุทยานการศึกษาในวัดจึงถูกพิจารณาให้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นการฟื้นฟูบทบาทของวัดให้กลับมาอีกครั้ง

อุทยานการศึกษา

"อุทยานการศึกษา" เกิดจากการนำคำสองคำมารวมกันนั่นคือ "อุทยาน" และ "การศึกษา" ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานปี พ.ศ. 2530 ได้ให้ความหมายของ "อุทยาน" และ "การศึกษา" ไว้ดังนี้

อุทยาน หมายถึง บริเวณพื้นที่มีต้นไม้หรือสิ่งอื่นใดจำนวนมาก มีขอบเขตชัดเจน ทำให้ผู้พบเห็นและใช้บริการเกิดความสบายใจหรือบันเทิง

การศึกษา หมายถึง การเล่าเรียนฝึกฝนและอบรมเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มนุษย์ไปในทางที่ดีงาม

วิจิตร ศรีสอาน และ นิพนธ์ สุขปรดี (2533) ได้ให้ความหมาย อุทยานการศึกษาว่า หมายถึง บริเวณพื้นที่ที่มีต้นไม้หรือสิ่งอื่นใดจำนวนมากมีขอบเขตชัดเจนให้ผู้พบเห็น ผู้ใช้บริการสามารถฝึกฝน รับการอบรมหรือเล่าเรียนให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ด้วยความสบายใจหรือบันเทิงใจ จนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม

Finkel (1974) ได้กล่าวถึงความหมายของอุทยานการศึกษาไว้ว่า หมายถึง การออกแบบระบบการศึกษาเพื่ออำนวยความสะดวกและบริการแก่ประชาชนในชุมชน

กรมการศาสนา (2538) ได้ให้ความหมายของอุทยานการศึกษาไว้ว่า หมายถึง แหล่งที่ให้ความรู้ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เสริมสร้างบรรยากาศทางปัญญา ความคิด จริยธรรม โดยมีธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป็นสื่อที่ให้ความร่มรื่น สวยงาม สะอาด และสงบ

จากคำนิยามดังกล่าวสรุปได้ว่า อุทยานการศึกษา คือ สถานที่ที่ให้การศึกษาตาม อรรถศาสตร์แก่ประชาชนโดยจะจัดขึ้นในบริเวณพื้นที่ที่มีความร่มรื่น เป็นสถานที่ พักผ่อนหย่อนใจ ที่บูรณาการการเรียนรู้ เสริมสร้างบรรยากาศทางปัญญา ความคิด โดยธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป็นสื่อ

รูปแบบการจัดอุทยานการศึกษา

จากการที่ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าแนวคิดเรื่อง รูปแบบการจัดอุทยานการศึกษาในวัดนั้นควร ประกอบด้วย

1. การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการศึกษาของชุมชน
2. การเรียนรู้
3. ศูนย์การเรียนรู้

1. การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการศึกษาของชุมชน

แนวทางการจัดในระยะแรก ทองคำ พันนที (2537) ได้เสนอว่าวัดควรจะพัฒนาในสิ่งดังต่อไปนี้ คือ เรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามภายในวัด จัดการปลูกต้นไม้ยืนต้นทั้งไม้ดอกและไม้ประดับให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม จัดบรรยากาศของวัดให้สงบ ร่มรื่น สบายใจ ให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและได้ศึกษาหาความรู้ไปในตัวด้วย จัดแหล่งน้ำสำหรับต้นไม้ น้ำใช้ไว้บริการผู้ที่เข้ามาในวัด และจัดแหล่งให้ความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำป้ายชื่อต้นไม้ สมุนไพร และคติธรรม จัดห้องสมุด หอไตร ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ทำสวนสมุนไพร สวนต้นไม้ในวรรณคดี หอพิพิธภัณฑ์เก็บศิลปวัตถุโบราณ

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว วัดยังมีสิ่งต่างๆ ที่น่าศึกษามาก ทางด้านศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม เช่น พระสถูปเจดีย์ พุทธปฏิมาปางต่างๆ ช่อฟ้าใบระกาทางหงส์ ตัวลายองหรือนาคสะดุ้ง จิตรกรรมฝาผนัง ศิลปกรรมการก่อสร้าง เช่น ศาลาการเปรียญ ธรรมมาสน์ หอระฆังหอกลอง เมรุ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าน่ารู้ น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ผู้สนใจจะได้ความรู้ความคิดเกิดสติปัญญา ทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนอันร่มรื่น สงบ เย็นสบาย ปราศจากมลพิษ จึงควรเข้าอุทยานการศึกษาในวัดซึ่งมีแต่ความรื่นรมย์ มีพระสงฆ์ที่มีความรู้คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำอยู่ตลอด

ปัจจุบันพระภิกษุสงฆ์ ก็ให้ความสำคัญแก่การศึกษาหาความรู้ทั้งทางคดียโลก และทางคดียธรรมอย่างกว้างขวาง ฉะนั้น วัดต่างๆ จึงมีพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญการพระศาสนาอย่างยิ่งกว่าสมัยก่อนเป็นอันมากสามารถที่จะอบรมสั่งสอนประชาชน และเป็นนักคฤเทศน์ แนะนำให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนและชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยว เยี่ยมชมศึกษาความรู้เป็นอย่างดี

กมล รอดคล้าย (มปป.) ได้กล่าวถึง กระบวนการจัดการศึกษาภายในวัดว่าเป็น กระบวนการที่สร้างสิ่งแวดล้อมให้วัดน่าอยู่ และเสริมสร้างบทบาทให้วัดได้มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ในหลายๆ รูปแบบ นอกไปจากการเป็นเพียงสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ข้อควรคำนึงในการจัดการศึกษาในวัด เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่

1. กระบวนการจัดการศึกษาในวัด ควรจะเน้นความสัมพันธ์กับวัดและชุมชน ในฐานะที่เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ นั่นคือ วัดเป็นผู้ให้ความรู้แก่ชุมชน แต่ในขณะเดียวกันจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนด้วย ทั้งในด้านการเข้ามาช่วยวัด การบริจาค การให้ข้อมูลความรู้แก่วัด ในขณะที่ชุมชนซึ่งได้รับการบริการด้านต่างๆ จากวัด ทั้ง เรื่องของสถานที่ ความรู้ ข่าวสาร แล้วก็ควรจะเข้ามาช่วยเหลือวัดในด้านต่างๆ ตามกำลังความสามารถ อย่างน้อยก็เข้ามาช่วยเหลือแรงงาน ช่วยวัด หรือทำนุบำรุงรักษาความสะอาดภายในวัด

2. กระบวนการจัดการศึกษาในวัด ควรจะเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการระดมสรรพกำลังจากชุมชน ทั้งส่วนบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะที่หลากหลายเพื่อลดความสิ้นเปลือง และเป็นการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนโดยความรู้ความชำนาญในท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้จะทำให้วัดมีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการให้การศึกษแก่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

การจัดอุทยานการศึกษาในวัดนั้น จัดทำขึ้นด้วยเหตุผลดังนี้ (กรมการศาสนา, 2538)

1. เพื่อจัดและพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่ เสนาสนะของวัดให้เป็นอุทยาน
2. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน
3. เพื่อให้บริการความรู้ ข่าวสาร ข้อมูล และให้เกิดเจตคติที่ดีแก่ประชาชน

ในชุมชน

อันึ่งกรมการศาสนาได้กำหนดเกณฑ์ในการจัดตั้งอุทยานการศึกษาในวัด โดยจะต้องเป็นวัดพัฒนาดีเด่นที่มีคุณลักษณะพิเศษ(กรมการศาสนา, 2531) คือ

1. บริเวณวัดและสิ่งปลูกสร้างเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกสุขลักษณะ
หน้าเจริญตาเจริญใจ แยกเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสและเขตจัดเป็นประโยชน์
ให้เป็นสัดส่วน
2. การบริหารงานภายในวัดทั้งด้านการศึกษา การปฏิบัติ การปกครอง
การศาสนสมบัติ และสวัสดิการของพระสงฆ์ ตลอดจนอารามิกชนรัตภูมิ
3. มีกิจกรรมในทางที่ชอบด้วยสมณเพศ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่มวลชน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น อุทยานการศึกษาซึ่งเป็นแหล่งส่งเสริมและให้บริการการศึกษาแก่บุคคลทั่วไปในรูปของการศึกษาตามอัธยาศัย จึงควรจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน (อำนาจ บัวศิริ, สัมภาษณ์ .13 มกราคม 2538) คือ

1. สถานที่ ซึ่งหมายถึง อาณาบริเวณที่เป็นส่วนของอุทยาน มีต้นไม้ตามธรรมชาติ หรือปลูกขึ้นอย่างร่มรื่น มีการจัดการดูแลสุ่มทุมพุ่มไม้ ใบหญ้า ให้เขียวชอุ่มตลอดปี มีสระน้ำ ลำธาร รอบๆ บริเวณสะอาด มีบรรยากาศที่สงบ เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทุกเพศทุกวัย และมีสถานที่พร้อมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

2. กระบวนการให้การศึกษาซึ่งหมายถึงทั้งรูปแบบและวิธีการศึกษาสามารถแยกองค์ประกอบได้ดังนี้ คือ

2.1 สภาพพื้นที่เหมาะสมสำหรับการจัดเป็นอุทยานศึกษามีบริเวณบรรยากาศที่เอื้อต่อการศึกษาเรียนรู้อย่างอิสระ

2.2 มีการจัดสภาพของอาณาบริเวณให้สอดคล้องกับรูปแบบของการศึกษาเรียนรู้ โดยหลายสิ่งหลายอย่างในนั้นสามารถเป็นการให้ความรู้โดยตัวของมันเอง เช่น ก้อนหิน ต้นไม้ ดอกไม้ สิ่งก่อสร้าง ภาพฝาผนัง เป็นต้น

3. มีการจัดเตรียมองค์ความรู้ในด้านต่างๆที่สนองความสนใจหรือความต้องการของผู้ที่เข้ามาใช้บริการ ขึ้นอยู่กับสภาพและความพร้อมของการจัด การพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการ ความเหมาะสมและสภาวะของสังคม

4. มีรูปแบบและวิธีการศึกษาที่หลากหลายวิธีการจัดการศึกษาเรียนรู้โดยมุ่งเน้นที่การศึกษาหรือฝึกฝนด้วยตนเอง อาศัยสื่อการเรียน วิทยาการตามสภาพและความจำเป็น

กระทรวงศึกษาธิการ (กรมการศาสนา, 2531) ได้กำหนดคุณลักษณะที่สำคัญของอุทยานการศึกษาไว้ดังนี้

1. เป็นสถานที่ร่มรื่น สะอาด สวยงาม
2. มีแหล่งน้ำ
3. เป็นแหล่งให้ความรู้

ซึ่งเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการนี้ได้ถูกกำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญ ในการพิจารณาความพร้อมของหน่วยงานที่จะจัดอุทยานการศึกษาด้วย

ทางกรมศาสนาเห็นความสำคัญของวัดในอันที่จะช่วยเหลือสังคมในด้านการศึกษาอบรมสั่งสอนในด้านธรรมศึกษาแล้วเท่านั้นยังไม่พอ ควรจะให้ความรู้ในด้านวิชาการต่างๆ เหมือนสมัยโบราณที่เคยทำมาแล้วอีกด้วย เพราะวัดยังเป็นศูนย์กลางของประชาชนอยู่ จึงได้มอบหมายเป็นหน้าที่ของศึกษาธิการจังหวัดและศึกษาธิการอำเภอร่วมมือกับเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ ตลอดทั้งพระสังฆาธิการทุกวัดดำเนินการแนะแนวทางถวายเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาให้จงได้ เพื่อช่วยแก้ปัญหาสังคมปัจจุบันให้ดีขึ้น

2. การเรียนรู้

การเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการภายใน (Learning is an internal process) ผู้เรียนจะควบคุมและใช้ทั้งสติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนร่างกายของตนเองกระทำการ ในทางจิตวิทยาอาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการตอบสนองความต้องการ (goal striving) ทั้งนี้หมายความว่าผู้เรียนจะถูกกระตุ้นด้วยอิทธิพลภายนอกเท่าไรก็ตามแต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในอัตราที่เขาคิดว่าเขาต้องการที่จะเรียนรู้ และจะช่วยให้เขาบรรลุเป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ทั้งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ จะเกิดในสภาพสังคมตามธรรมชาติ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามสภาพดังกล่าวนี้สืบเนื่องมาจากเหตุปกติวิสัยในชีวิตประจำวันและอาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญและด้วยความไม่ตั้งใจ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ขาดประสิทธิภาพและอาจจะเป็นผลเสีย เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยปราศจากผู้แนะนำ การเรียนรู้อาจมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ถ้าได้เรียนรู้ภายใต้ความควบคุมดูแลการเสนอแนะและชี้แจงสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ได้ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญตามธรรมชาติ ดังนั้นวิธีที่เหมาะสมที่สุดคือการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบด้วยการนำตนเอง (self-directed inquiry) ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับรูปแบบการสอนเชิงมนุษยนิยม

(Humanistic Models) ที่เน้นความคิดว่าการเรียนรู้เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลและอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนนี้จะนำประสบการณ์เดิม ความหมายส่วนตัว ค่านิยม ทักษะและวิธีการต่างๆ เข้ามาสู่การเรียนรู้ การเรียนรู้นั้นอาจจะได้รับอิทธิพล แต่จะไม่ถูกควบคุมจากบุคคลหรือการวางเงื่อนไขสภาพและสิ่งแวดล้อมภายนอก รูปแบบการสอนของกลุ่มมนุษยนิยมมีข้อตกลงเบื้องต้นว่ามนุษยนิยมมีศักยภาพตามธรรมชาติที่จะเรียนรู้ ดังนั้น จะอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้โดยให้เขาควบคุมชี้นำตัวเองแสวงหาทรัพยากรและแหล่งการเรียนรู้เอง ตั้งปัญหาและตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติเองและการยอมรับผลที่จะตามมาทั้งหมด นอกจากนี้แล้วกลุ่มมนุษยนิยมเชื่อว่า การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำอารมณ์ ค่านิยม มโนทัศน์ ทักษะ และวิธีการต่างๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตัวผู้เรียนเข้ามาสู่ กิจกรรมการเรียนรู้จะได้เป็นการเรียนรู้ที่ถาวร สุดท้ายรูปแบบการสอนของกลุ่มนี้เชื่อว่า การเรียนรู้ที่มีประโยชน์ที่สุดคือการเรียนรู้วิธีการที่จะเรียนรู้ (the most useful learning how to learn)

เนื่องจากแนวความคิดพื้นฐานของอุทยานการศึกษา เกิดจากแนวคิดของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระศาสดาแห่งศาสนาพุทธ ทรงตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เอง โดยทรงพิจารณาจากสรรพสิ่งที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ ปรากรกฎการณ์ วิถีความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมแสวงหาคำอธิบายเหตุต่างๆ อย่างมีเหตุผลและจากแนวคิดนี้จะพบว่ากลยุทธ์ที่ใช้ในการจัดอุทยานการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการศึกษาตามอหยาตัยจึงเน้นที่ความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถค้นหาความหมายและค่านิยม ทักษะ และวิธีการต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ต่อในการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนสามารถพัฒนามโนทัศน์และเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษารูปนัยที่ต้องประกอบด้วยทฤษฎีแนวความคิดหลักและวิธีการ ในที่นี้ได้รวบรวมแนวคิดขั้นพื้นฐานจากนักวิชาการและท่านผู้รู้เกี่ยวกับการศึกษารูปนัย (บุหงา วัฒนะ, 2526) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. ความเป็นธรรมในการศึกษา

แนวความคิดนี้เกิดจากความเชื่อในสิทธิมนุษยชนในทางการศึกษา ซึ่งมีอยู่

2 ประเภท คือ

1.1 สิทธิที่จะได้รับการศึกษา (Right to Education)

1.2 สิทธิที่จะได้รับความเสมอภาคในโอกาสเนื่องมาจากการศึกษา

(Right to The Equality Opportunity through Education)

มนุษย์ควรได้สิทธิเท่าเทียมกันที่จะรับการศึกษา โดยไม่เลือกเพศหรือวัย ไม่เลือกท้องถิ่นหรือชุมชน

2. การช่วยเหลือตนเอง

คือการสนับสนุนให้ประชาชนได้มีการช่วยเหลือตนเองตามคำสั่งสอนในศาสนาพุทธที่ว่า "ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน" วิธีที่จะช่วยให้คนช่วยเหลือตนเองได้นั้นก็คือ การให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีขีดความสามารถระดับหนึ่งที่จะช่วยตนเองได้ และเพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ต่อไปในสังคม

3. ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

ปัญหาหรือความต้องการของชุมชนนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมโครงสร้างทางสังคมและเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่การเปลี่ยนแปลงในแต่ละชุมชนนั้นย่อมไม่เหมือนกันเพราะฉะนั้นในการให้การศึกษาแก่ชุมชนจะต้องมีความยืดหยุ่นและปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างของแต่ละชุมชนด้วย การศึกษาหรือสิ่งที่ประชาชนเรียนรู้ นั้น จึงควรจะเป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่เขาต้องการจะเรียนรู้ และเป็นการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของเขา

การจัดโครงการที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนนั้นให้ประโยชน์ดังนี้ คือ

3.1 ประชาชนจะให้ความร่วมมือ เพราะเขาเห็นประโยชน์ในสิ่งที่เขาจะเรียนรู้

3.2 ประชาชนจะรู้สึกว่ากิจกรรมหรือโครงการที่จัดขึ้นนั้น เป็นโครงการของเขา ไม่ใช่โครงการที่บุคคลภายนอกมาบีบบังคับให้เขารับ

3.3 ถ้าโครงการหรือการศึกษาตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของเขาแล้ว ก็เท่ากับเป็นแรงกระตุ้นให้เขาร่วมมือในโครงการอื่นๆ

4. ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (Local Participation)

การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการ ให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงานด้วยตนเองจะเป็นการทำให้เขาได้ปฏิบัติงานตามความสนใจและความต้องการ ให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง เพื่อเขาจะได้เข้าใจและมองเห็นปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น และเท่ากับว่าเขาได้มีส่วนเข้ามาควบคุมผลประโยชน์ของตนเองด้วย

5. ให้การศึกษาในเรื่องที่อยู่ในขีดความสามารถของประชาชน

โดยปกติถ้าหากการเรียนรู้ของมนุษย์สามารถบรรลุเป้าหมายที่เขาต้องการแล้ว ย่อมจะเกิดความเชื่อมั่นในตัวของเขาเองยิ่งขึ้น เกิดความศรัทธาในการศึกษาและผู้ที่ให้ความรู้แก่เขา ในด้านจิตวิทยาการที่คนเราประสบความสำเร็จในเรื่องหนึ่งที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขามองเห็นความฝันหรือความต้องการของเขาว่ามันอาจกลายมาเป็นความจริงได้ ดังนั้น เราควรจะต้องให้ความรู้และการศึกษาในสิ่งที่เขาจะเรียนรู้ได้ ตามความสามารถและสติปัญญาของเขา

6. ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ

จากความเชื่อที่ว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย จึงควรจัดให้มีการศึกษาแก่บุคคลทุกเพศทุกวัยไม่เลือกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ นับแต่อดีตมาระบบการศึกษาจะให้ความสำคัญกับเด็กนักเรียนและคนหนุ่มสาว ทำให้ประชากรอีกส่วนหนึ่งคือผู้ใหญ่รู้สึกว่าถูกละเลย เขาก็เกิดความเฉยเมยไม่ใส่ใจต่อระบบการศึกษาและโรงเรียน เปรียบเหมือนคนช่างนอกที่ได้แต่มองดูกิจกรรมทางการศึกษา แต่ไม่มีโอกาสที่เข้าไปมีส่วนร่วม

7. การให้การศึกษาที่เข้ากับสภาพแวดล้อม

แนวความคิดเรื่องการให้การศึกษาที่เข้ากับสภาพแวดล้อมก็มีสาเหตุมาจากปัญหาหรือข้อบกพร่องของการศึกษาที่ว่า การศึกษานั้นจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

ขอยกตัวอย่างให้เห็นชัดหากเราจะให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ในเรื่องการประกอบอาชีพสำหรับชุมชนที่อยู่ใกล้ทะเล เช่น ทางภาคใต้หรือภาคฝั่งตะวันออกของประเทศไทย ก็ควรจะเห็นความรู้เกี่ยวกับการประมงไม่ใช้สอนวิธีเลี้ยงปลาสัตว์เช่นที่ภาคกลาง

8. ปฏิบัติงานร่วมกับผู้นำท้องถิ่น

ผู้นำท้องถิ่นในหลายชุมชนเป็นผู้ที่ประชาชนเคารพนับถือไว้วางใจและเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจของประชาชนบางครั้งก็เป็นผู้มีประสบการณ์ ความรู้ที่จะให้แก่ชุมชนได้ฉะนั้นจึงควรเชิญผู้นำท้องถิ่นให้เข้ามามีกิจกรรมต่าง ๆ หรือเป็นผู้ริเริ่มจัดโครงการต่าง ๆ ที่จะให้ความรู้แก่ชุมชน

9. ส่งเสริมวัฒนธรรมและจริยธรรมในการดำเนินงาน

เพราะว่าการศึกษาเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม หรือมรดกทางสังคมจึงควรจะส่งเสริมและให้การศึกษาที่สอดคล้องกับความเชื่อของชุมชนและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ในการให้ความรู้แก่ชุมชนเราจะต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรมเสมอว่า สิ่งที่เราสอนนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นการพัฒนาและเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนในทางวัตถุให้ดีขึ้นแต่ในด้านวัฒนธรรมและจริยธรรมนั้น สิ่งที่เราให้การศึกษาอาจจะไปทำลายวัฒนธรรมและจริยธรรมของประชาชนก็ได้ การพัฒนาจึงควรดำเนินการไปทั้งทางวัตถุและจิตใจ

10. ใช้ทรัพยากรภายในชุมชน

การใช้ทรัพยากรภายในชุมชนเพื่อให้สัมพันธ์กับความต้องการของชุมชน อาจแยกเป็นทรัพยากรตามธรรมชาติ ทรัพยากรทางเทคโนโลยี ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรสถาบัน ยกตัวอย่างในชุมชนหนึ่งมีผู้นำท้องถิ่นที่มีความสามารถในการเลี้ยงไหม ในการให้การฝึกอบรมแก่ผู้ร่วมในโครงการฝึกอาชีพเลี้ยงไหม ผู้นำท้องถิ่นผู้นั้นจะเป็นทรัพยากรที่มีค่า ให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ผู้ดำเนินโครงการไม่จำเป็นต้องเสาะแสวงหาวิทยากรจากชุมชนอื่นเพราะภายในชุมชนนั้นมีวิทยากรอยู่แล้ว นี่คือหลักการของการใช้ทรัพยากรภายในชุมชน

3. ศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ คือการจัดกิจกรรมองค์การที่มีผู้บริหารงาน เจ้าหน้าที่และหมวดของอุปกรณ์ที่มีความสะดวกในการจัดการผลิตการจัดหา การนำเสนอโครงสร้างอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อการพัฒนาและการวางแผน ซึ่งจะมีความเกี่ยวเนื่องกับหลักสูตรและการสอนตามสถาบันการศึกษาทั่วไป (Merrill, 1977) การออกแบบพื้นที่ในศูนย์การเรียนรู้นี้จะออกแบบให้เหมาะสมกับการศึกษาตามเอกัตตภาพหรือการเรียนเป็นกลุ่มผ่านทาง การใช้สื่อ (McPheeters, 1980) นิยามของศูนย์การเรียนรู้และหน้าที่ต่างๆ ในศูนย์การเรียนรู้จะประกอบด้วย

1. การจัดโครงสร้าง อุปกรณ์ เครื่องมือที่ต้องการโดยแยกตามลักษณะของกลุ่มผู้เรียนและวิธีการเรียน
2. จัดโครงสร้างของสื่อ และสภาพแวดล้อมที่จะอำนวยความสะดวกต่อการเรียนมากที่สุด
3. จัดรูปแบบการให้บริการที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด รวมทั้งการหาขอบเขตของการให้บริการในศูนย์การเรียนรู้ด้วย

ศูนย์การเรียนรู้หรือศูนย์วิชาการล้วนตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกันจึงมีลักษณะแตกต่างกัน ทำให้มีชื่อเรียกต่างกันไป เช่น Instructional Material Center, Media Center, Instructional Media, Audio-Visual Center, Educational Technology Center, Learning Materials Center ภาษาไทยก็ใช้หลายคำ เช่น ศูนย์วัสดุอุปกรณ์การศึกษา ศูนย์สื่อการศึกษา ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์ทัศนูปกรณ์ ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์บริการการศึกษา เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทยได้เรียกชื่อศูนย์นี้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Resources Center) โดยจัดไว้ให้ในห้องสมุดทุกโรงเรียนทุกระดับ หัวหน้างานมักจะเป็นบรรณารักษ์ ในห้องศูนย์การเรียนรู้จะมีห้องหนึ่งสำหรับผลิตสไลด์ फिल्मสตริป โดยจะเตรียม

อุปกรณ์การผลิตไว้ให้พร้อม ถ้าต้องการผลิตก็สามารถเข้าไปทำได้ด้วยตนเอง หรือจะให้เจ้าหน้าที่ผลิตให้ก็ได้ นอกจากนี้ยังจัดห้องไว้สำหรับบริการด้วย (Jame W. Brown and others, 1972)

Tessmer (1980) กล่าวถึงการตั้งวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ไว้ว่า

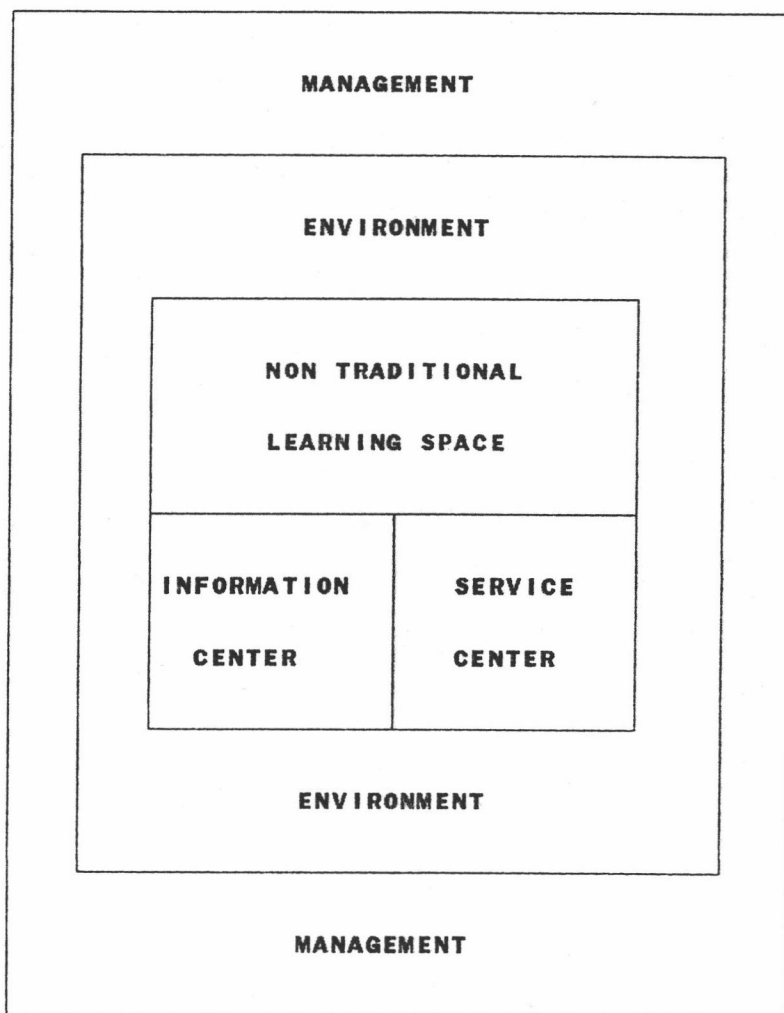
1. จะต้องมีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี
2. สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงได้ มีเกณฑ์และกระบวนการในการ

ให้บริการ

3. ใช้การเรียนแบบกำหนดสถานการณ์ให้แก่ปัญหา (Problem-Solving)

Wang (1994) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาพื้นฐานขององค์การและการจัดการศูนย์การเรียนรู้ จะต้องทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดในเรื่องของประโยชน์ใช้สอย การใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ต่างๆ และการควบคุมสถานที่ตั้งควรใช้ทุกทุกพื้นที่ให้คุ้มค่ามากที่สุด การพิจารณาคุณภาพของศูนย์การเรียนรู้ใดๆ จะรวมไปถึงประโยชน์การให้บริการสถานที่ตั้ง ผู้ให้คำปรึกษา(ผู้เชี่ยวชาญ) และระเบียบการที่เป็นมาตรฐาน การควบคุมระบบการจัดการและจัดองค์การ นับเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

เนื่องจากอุทยานการศึกษามีลักษณะกิจกรรมส่วนใหญ่คล้ายกับศูนย์การเรียนรู้ (Learning Resources Center) จะแตกต่างกันก็ตรงที่สภาพแวดล้อม ซึ่งอุทยานการศึกษามีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาแนวคิด และหลักการเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ในการวิจัยครั้งนี้จะขอยึดหลักทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ลักษณะต่างๆ ที่มีองค์ประกอบและการให้บริการที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของอุทยานการศึกษาในวัดได้ เช่นในเบื้องต้นนี้ผู้วิจัยจะขอเสนอแนวคิดที่ปรับมาจากการจัดศูนย์การเรียนรู้ของ Peterson (1975) ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับมาเสนอดังแผนภูมิข้างล่างนี้

ลักษณะของงานในอุทยานการศึกษาที่สามารถยืดแนวของศูนย์การเรียนรู้

ในด้านการบริการ คือ

1. Non-Traditional Learning Space เป็นส่วนที่ให้การเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติ เช่น สถานที่ในการฝึกสมาธิ สันทนาการ โรงมหรสพทางวิญญาณ พิพิธภัณฑ์แสดงศิลปวัตถุในท้องถิ่น นิทรรศการ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย สถานที่ในการแสดงภูมิปัญญาชาวบ้าน สถานที่ให้ความร่มรื่น ฯลฯ
2. Information Center เป็นส่วนของแหล่งสารสนเทศ ทั้งในรูปของสิ่งพิมพ์และไม่ใช้สิ่งพิมพ์ เช่น สถานที่เก็บหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ทางศาสนา ห้องสมุด ฯลฯ
3. Service Center เป็นงานการให้บริการ เช่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ มีบริเวณกว้าง มีที่นั่งพักผ่อน มีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำการให้บริการ ฯลฯ

จากแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาดังกล่าว รวมทั้งการค้นคว้าเพื่อการนำเสนอรูปแบบการจัดอุทยานการศึกษาในวัด ผู้วิจัยสามารถสรุปวัตถุประสงค์หลักของการจัดอุทยานการศึกษาได้ดังนี้

1. เพื่อให้อุทยานการศึกษาเป็นแหล่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
2. เพื่อให้อุทยานการศึกษาเป็นแหล่งอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. เพื่อให้อุทยานการศึกษาเป็นแหล่งวิทยากร ให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ในด้านของแหล่งการศึกษาในชุมชน
4. เพื่อให้อุทยานการศึกษาเป็นแหล่งให้ข้อมูลข่าวสารทางศาสนา
5. เพื่อให้อุทยานการศึกษาเป็นสถานที่ในการพักผ่อนหย่อนใจ
6. เพื่อให้อุทยานการศึกษาเป็นแหล่งกิจกรรมชุมชน
7. เพื่อให้อุทยานการศึกษาเป็นแหล่งกิจกรรมทางศาสนา

ซึ่งหากได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะหน้าที่และกิจกรรมของอุทยานการศึกษาในวัดจากการศึกษาจากเอกสารตำรา การศึกษาดูงาน และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจะพบว่าหน้าที่ของอุทยานการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
2. การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
3. การให้ญาติโยมได้ฝึกปฏิบัติธรรม
4. การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ในชุมชน
5. การเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
6. การให้ความรื่นรมย์ ความเพลิดเพลิน สบายใจ
7. การส่งเสริมให้เรียนรู้ด้วยตนเอง
8. การอบรมเรื่องที่ชุมชนสนใจ
9. การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ของคนในชุมชน
10. การเป็นศูนย์กลางก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมทางพุทธศาสนา

จากหน้าที่ของอุทยานการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยสามารถกำหนดเป็นกิจกรรมได้ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ของคน

บริการการจัดกิจกรรมให้เข้าถึงและพัฒนาจิตใจของคนได้ทุกกลุ่มทุกระดับ

โดยพิจารณาจากกลุ่มคนที่ต้องการจะเข้าวัดเพื่อทำกิจกรรมให้พัฒนาตนทางด้าน ค่านิยม
คุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ ได้แก่

1.1 การฝึกสมาธิ

1.2 การอบรมเกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา

1.3 การสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นทางธรรม

1.4 การจัดกิจกรรมสนับสนุนให้คนทำความดี

1.5 การชักชวนให้ชาวบ้านร่วมกันพัฒนาวัดและท้องถิ่น

1.6 การชักชวนให้ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้ง ศูนย์ และอุปถัมภ์อุทยานการศึกษา

2. กิจกรรมอนุรักษ์และให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในชุมชน

2.1 การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 การปลูกฝังค่านิยมในศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 การฝึกช่างฝีมือต่างๆ ของท้องถิ่น

3. กิจกรรมให้ข่าวสารข้อมูลความรู้ต่างๆ ไป

3.1 การจัดห้องสมุดที่เก็บรวบรวมความรู้ต่างๆ ที่ทันสมัย

3.2 การอบรมในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

3.3 การให้ความรู้ในเรื่องที่ชุมชนต้องการ

3.4 การออกแนะนำออกกล่าวตามบ้าน การจัดทำจดหมายข่าว

4. กิจกรรมเพื่อให้ข่าวสารข้อมูลทางด้านศาสนา

4.1 การให้ข่าวสารความรู้ทางธรรมะ

4.2 การให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์

4.3 การนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน

- 4.4 การให้ความรู้ความเข้าใจในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักของพุทธศาสนา
- 4.5 การวิเคราะห์ข้อความรู้ทางศาสนา ความเป็นไปของศาสนาในปัจจุบัน
- 4.6 การให้ความรู้เกี่ยวกับความหมายและการจัดพิธีกรรมทางศาสนา
5. การให้ความร่มรื่น สงบ เพลิดเพลิน สบายใจ
  - 5.1 การจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีที่นั่ง บริเวณสะอาด
  - 5.2 การจัดสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ให้มีสภาพกลมกลืนกับธรรมชาติ
  - 5.3 การจัดสถานที่ให้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ มีความสวยงามตามธรรมชาติ
  - 5.4 การชักชวนให้ชาวบ้านร่วมกันปลูกต้นไม้ จัดสวนหย่อม และปรับปรุงอาณาบริเวณอุทยานการศึกษา
  - 5.5 การจัดมุมที่อ่านหนังสือ มุมปฏิบัติสมาธิ และอื่นๆ อย่างเป็นสัดส่วน
  - 5.6 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น น้ำดื่ม ห้องพัก เป็นต้น
6. กิจกรรมที่ควรมีในชุมชน
  - 6.1 การจัดกิจกรรมให้ผู้ที่มาวัดได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ
  - 6.2 การจัดกลุ่มสนใจ
  - 6.3 การจัดกิจกรรมตามประเพณี-วัฒนธรรมท้องถิ่น
  - 6.4 การจัดกิจกรรมตามความต้องการของชุมชนในโอกาสต่างๆ
  - 6.5 การจัดกิจกรรมร่วมกันพัฒนาปรับปรุงสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน
  - 6.6 การประชุมสัมมนา ของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
7. กิจกรรมทางศาสนาที่ควรมี
  - 7.1 การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา
  - 7.2 การบรรยายธรรมทุกวันพระ
  - 7.3 การจัดกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา
  - 7.4 การจัดกิจกรรมเทศน์มหาชาติ อุปสมบทหมู่
  - 7.5 การประสานงานกับศาสนาอื่นๆ สนทนากันถึงปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในชาติและประชาชน เพื่อแก้ปัญหา

ลักษณะการให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวก และส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่

1. การจัดอุปกรณ์และสื่อต่างๆ ให้เรียนรู้ด้วยตนเอง
2. การมีวิทยากรในการแนะนำการใช้บริการและอำนวยความสะดวก
3. การจัดหาสื่อหรือแหล่งทรัพยากรเพื่อบริการแก่ผู้มาใช้บริการ
4. การให้บริการยืม คีน สื่อและวัสดุการศึกษา
5. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสื่อและแหล่งทรัพยากรในห้องถิ่นและชุมชน
6. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสื่อและแหล่งทรัพยากรในอุทยานการศึกษา

จากลักษณะกิจกรรมและการให้บริการในอุทยานการศึกษาทำให้สามารถกำหนด

สถานที่ได้ดังนี้

1. สถานที่ในการฝึกสมาธิและกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนา
2. สถานที่แสดงหลักคำสอนทางศาสนา หรือนิทรรศการ
3. สถานที่แสดง โบราณวัตถุหรือศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในห้องถิ่น
4. สถานที่แสดงภูมิปัญญาชาวบ้าน ศิลปวัฒนธรรม
5. ห้องสมุดสื่อที่เก็บข้อมูล ความรู้ตามหลักพุทธศาสนา
6. สถานที่จัดกิจกรรมฝึกอบรมข้อความรู้ต่างๆ ตามความต้องการของชุมชน
7. สถานที่ที่ให้ความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ มีบริเวณกว้าง
8. สถานที่จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย
9. สถานที่จัดกิจกรรมตามประเพณี-วัฒนธรรมท้องถิ่น
10. สถานที่ที่เป็นศูนย์การจัดการ
11. เป็นสถานที่จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น

จากเอกสารตำราที่กล่าวมาทั้งหมดพบว่า ยังไม่มีงานวิจัยโดยตรงเกี่ยวกับรูปแบบของอุทยานการศึกษาในวัด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พระภิกษุ และประชาชนเกี่ยวกับอุทยานการศึกษาในวัด เพื่อให้ได้รูปแบบที่เป็นมาตรฐานในการจัดที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น